

Лекција бр. 4

Европска порозна „спољна граница“

У сумрак, у близини Зајечара, на српској граници са Бугарском, путници у својим возилима стрпљиво чекају да погранична полиција провери њихове путне исправе пре него што из једне државе пређу у другу.

Већина Срба, који су се запутили ка истоку, иде у куповину или на одмор на црноморску обалу. За већину Бугара, Србија је само земља транзита на њиховом путу ка Западу.

Ови путници делују сасвим невино, и то, уистину, и јесу. Мада Европска унија ову пограничну зону сматра једном од великих главобоља у погледу безбедности, проблеми нису овде, већ у брдима прекривеним густом шумом око Зајечара.

Из ноћи у ноћ, кријумчари људи и азиланти се пробијају ка западу под заштитом таме, користећи порозну и слабо чувану границу као врата ка земљи снова на Западу за све оне који илегално пристижу из Ирака, Авганистана, Турске и других земаља.

Они бирају ово погранично подручје за прелазак јер за разлику од већег дела српске границе са Румунијом ка северу, овде нема широких река које би раздвајале две државе, већ само шумовита брда испресецана тајним стазама.

Годинама се овај тајни промет људима одвијао без икаквих препрека. Ипак, сада су на помолу неке промене. Након пријема Мађарске у Европску унију, Србија је постала – како то каже један међународни експерт који ради у Србији – „спољна граница Европске уније“. Промене се коначно дешавају. Европске институције почеле су да троше озбиљна средства за заштиту српских граница које се налазе на путу илегалних имиграната ка Европској унији.

Даниел Шунтер (БЦР Бр. 514, 02.09.2004.), Институт за извештавање о рату и миру (Institute for War & Peace Reporting)
http://www.iwpr.net/?apc_state=henibcr2004&l=sr&s=f&o=156010

Речник

европски, -а, -о [èvrõpskī, -ā, -õ] европeйски | **Европска унија** [Èvrõpskā ùnija]

Европeйскиа съюз

порозан, порозна, -о [põrozān, põrozna, põrozno] порьозен, шуплив

спољни, -а, -о [spõljnī, spõljnā, spõljnõ] вьншен

сумрак [sùmrāk] сумрак, здрач; привечер, надвечер

близина [blizīna] близост | **у близини** [u blizīni] близо до

путник [pùtnīk] пьтник

стрпљив, -а, -о [střpljiv, střpljiva, střpljivo] тьрпелив

чекати, -ам [čèkati, čèkām] чакам

очекивати, очекујем [očekívati, očèkujēm] очаквам

причекати, -ам [přičekati, přičekām] да почакам

причекивати, причекујем [přičekívati, přičèkujēm] чакам; причаквам; посрещам

дочекати, -ам [dòčekati, dòčekām] да посрещна; да дочакам

дочекивати, дочекујем [dočekívati, dočèkujēm] посрещам; дочаквам

сачекати, -ам [sàčekati, sàčekām] да почакам, да дочакам, да причакам

сачекивати, сачекујем [sačekívati, sačekujēm] чакам, дочаквам, причаквам
погранични, -а, -о [pogràničnī, pogràničnā, pogràničnō] граничен, пограничен,
 крайграничен | **погранична полиција** [pogràničnā polícija] гранична полиция;
погранична зона [pogràničnā zóna] гранична (погранична) зона; **погранично**
подручје [pogràničnō ròdrūčje] граничен (пограничен, крайграничен) район
проверити, -им [pròveriti, pròverīm] да проверя
проверавати, -ам [proverávati, provèrāvām] проверявам
исправа [ìsprava] документ
путни, -а, -о [rùtnī, rùtnā, rùtnō] пътен | **путна исправа** [rùtnā ìsprava] паспорт
пре него што [prê nêgo što] преди да
држава [d`gžava] държава
прећи, пређем [préci, prêdēm] да мина, да премина
прелазити, прелазим [prèlaziti, prèlazīm] минавам, преминавам
запутити се, -им се [zarútitī se, zàrùtīm se] да се запътя
ка [ka] към
куповина [kùrovina] покупка, пазаруване | **ићи у куповину** [i`ci u kùrovinu] отивам на
 покупки (на пазар)
одмор [òdmog] почивка; отпуса, ваканция; пауза, антракт; междучасие
обала [òbala] бряг, крайбрежие | **црноморска обала** [crnòmorskā òbala] Черноморието,
 черноморското крайбрежие
Бугарин, мн. Бугари [Bùgarin, Bùgari] българин
земља [zèmlja] земя; страна, държава
транзит, транзита [trànzīt, tranzíta] транзит | **земља транзита** [zèmlja tranzíta]
 транзитна държава
пут [rùt, rúta] път; пътуване; пътешествие
деловати, делујем [dèlovati, dèlujēm] действам; въздействам, влияя; (външно)
 изглеждам; правя впечатление
сасвим [sàsvim] съвсем
невин, -а, -о [nèvin, nèvina, nèvino] невинен; безобиден; безвреден, който не е опасен
уистину [ùistinu] наистина, действително
сматрати, сматрам [smátrati, smâtrām] смятам, считам, мисля
главобоље [glavòbolje] главоболие; грижа, неприятност
поглед [pòglèd] поглед; гледка; възглед | **у погледу** [u pòglèdu] по отношение на, що се
 отнася до
безбедност [bèzbednōst] безопасност, сигурност
брдо [břdo] хълм, възвишение; планина
густ, -а, -о [gùst, gústa, gústo] гъст
шума [šùma] гора
око [oko] около; приблизително
ноћ [nòć] нощ | **из ноћи у ноћ** [iz nòci u nòć] нощ след нощ, нощ подир нощ
кријумчар [krijùmčār, krijumčára] контрабандист | **кријумчар људи** [krijùmčār ljûdī]
 трафикант на хора
азилант [azìlant] емигрант, търсещ [политическо] убежище
азил [àzil, azíla] [политическо] убежище
пробијати се, -јам се [probíjati se, pròbījām se] пробивам си (проправям си) с мъка
 (през трудности) път, промъквам се, прониквам (напр. на чужда територия)
заштита [zàštita] заштита | **под заштитом** [pod zàštitom] под заштитата на, под
 прикритието на
тама [táma] тъмнина
користећи [kòristēci] използвайки
чуван [čúvan] пазен, охраняван | **слабо чуван** [slàbo čúvan] зле охраняван
сан, мн. снови [sàn, snòvi] сън; блян, мечта
илегалан, илегална, -о [ìlegalan, ìlegalna, ìlegalno] нелегален

пристизати, -жем [přistizati, přistižēm] пристигам
пристићи, пристигнем [přistići, přistignēm] да пристигна
бирати, бирам [bíрати, bírām] избирам
изабрати, изаберам [izàbrati, izàberēm] да избира
прелазак, преласка [prèlazak, prèlaska] преминаване
раздвајати, -јам [razdvájati, ràzdvājām] разделям; раздвоявам, разполовявам
раздвојити, -јим [razdvòjiti, ràzdvòjīm] да разделя; да раздвоја, да разполовя
шумовит, -а, -о [šumòvit, šumòvita, šumòvito] горист
испресеқан, -а, -о [ispresécan, ispresécana, ispresécano] пресечен на много места
тајан, тајна, тајно [tâjan, tâjna, tâjno] таен
стаза [stàza] пътека
промет [prómēt] трговия, оборот, трговка дейност, дейност; взаимоотношения |
промет људима [prómēt ljúdimā] трафик на хора, трговия с хора
одвијати се, -јам се [odvíjati se, òdvijām se] протичам, минавам
одвити се, -јем се [òdviti se, òdvijēm se] да протека, да мина
икакав, икаква, икакво [ìkakav, ìkakva, ìkakvo] никакъв, какъвто и да е
препрека [prèpreka] препянтствие, пречка, спънка
ипак [ìrak] все пак
помол [pòmòl] издигнато (високо) място (от което се открива гледка или което е удобно за набљудение) | **на помолу су неке промене** [na pòmòlu su nèkē pròmene] на вратата чукат промени
пријем [prìjēm] прием; получаване
постајати, постајем [pòstajati, pòstajēm] ставам; възниквам
постати, постанем [pòstati, pòstanēm] да стана; да възникна
међународни [međunárodni] меѓународен; интернационален
експерт [èkspert] експерт
коначан, коначна, -о [kònačan, kònačna, kònačno] окончателен; краен | **коначно** [kònačno] нај-после, нај-накрая; окончателно
дешавати се, дешава се [dešávati se, dèšāvā se] случва се, става
десити се, деси се [dèsiti se, dēsī se] да се случи, да стане
почињати, почињем [pòčinjati, pòčinjēm] почвам, започвам
почети, почнем [pòčēti, pòčnēm] да почна, да започна
трошити, трошим [tròšiti, tròšīm] изразходвам, харча; изтощавам, хаба
истрошити, истрошим [istròšiti, ìstrošīm] да изразходя, да изхарча; да изтоща, да изхаба
озбиљан, озбиљна, -о [òzbiļjan, òzbiļjna, òzbiļjno] сериозен
налазити се, -им се [nàlaziti se, nàlazīm se] намирам се
наћи се, нађем се [náci se, nàđēm se] да се намеря, да се окажа

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

а)

1. У чему се налазе путници?
2. Шта раде путници у својим возилима.
3. Како чекају путници у својим возилима?
4. Где чекају путници у својим возилима?
5. Када чекају путници у својим возилима?
6. Шта чекају путници?
7. Када погранична полиција проверава путне исправе путника?

8. У којем правцу су се запутили Срби који чекају на граници?
9. Куда иде већина Срба?
10. У којем правцу су се запутили Бугари који чекају на граници?
11. Шта је Србија за већину Бугара.

б)

1. Како делују ови путници?
2. Јесу ли уистину ови путници невини?
3. Каквом Европска унија сматра ову пограничну зону?
4. У ком погледу је ова погранична зона главобоље?
5. Јесу ли проблеми у погледу безбедности у овој пограничној зони?
6. А где су проблеми у погледу безбедности?
7. У којем правцу се пробијају неки људи?
8. Ко се пробија ка западу?
9. Када се пробијају ка западу кријумчари људи и азиланти?
10. Под чијом се заштитом пробијају ка западу кријумчари људи и азиланти?
11. Одакле пристижу азиланти?
12. Како пристижу азиланти?
13. Шта користе кријумчари људи и азиланти као врата ка земљи снова на Западу?

в)

1. Зашто кријумчари људи и азиланти бирају ово погранично подручје за прелазак?
2. Где се налазе широке реке које раздвајају Србију од Румуније
3. Шта има у овом пограничном подручју?
4. Колико дуго се одвијао овај тајни промет људима?
5. Јесу ли постојале било какве препреке за овај тајни промет људима?
6. Шта је сада на помолу?
7. Шта је постала Србија након пријема Мађарске у Европску унију?
8. Ко то каже да је Србија постала „спољна граница Европске уније“?
9. Шта се коначно дешава?
10. Ко је почео да троши озбиљна средства за заштиту српских граница?
11. Где се налазе ове српске границе?

2. Преведите на српски језик

а)

близо до, паспорти, отивам да пазарувам, отивам на почивка, Черноморието, транзитна страна, мечтана страна, изглеждам съвсем безобидно, Европейския съюз, гранична зона, граничен район, по отношение на безопасността, нощ след нощ, под прикритието на тъмнината, покрит с гъста гора, трафикант на хора, зле охраняван, търговия с хора, на вратата чукат някакви промени, сериозни средства, нелегален имигрант

б)

Пътниците чакат търпеливо в колите си граничната полиция да провери паспортите им. Тези пътници са сърби и българи. Повечето сърби са се запътили на изток. Те отиват да пазаруват или на почивка на Черноморието. За повечето българи Сърбия е само транзитна страна по пътя им на запад. Тези пътници външно изглеждат съвсем безобидно и наистина са такива.

в)

Европейският съюз смята тази гранична зона за едно от най-големите главоболия, що се отнася до сигурността. Проблемите обаче не са тук, а по възвишенията, покрити с гъсти

гори, около Заечар. Нош след нош трафиканти на хора и емигранти, търсеци убежище, се промъкват на запад под прикритието на тъмнината. Те използват порьозната и зле охранявана граница като врата към страната на сънищата на запад. Всички тези емигранти, търсеци убежище, пристигат от Ирак, Афганистан, Турция и други страни.

г)

В този граничен район няма широките реки, които разделят Сърбия от Румъния на север. В него има само гористи възвишения, пресечени на много места от тайни пътеки. Години наред този таен трафик на хора протичаше без каквито и да било пречки. Все пак, на вратата вече чукат някакви промени. След приемането на Унгария в Европейския съюз Сърбия стана „външна граница на Европейския съюз“. Най-после стават промени. Европейските институции започнаха за харчат сериозни средства за защита на сръбските граници, които се намират на пътя на нелегалните имигранти, които са се запътили към Европейския съюз.

3. Исполните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Ови путници делују сасвим невино
1. За већину Бугара, Србија је земља снова
2. Кријумчари људи и азиланти се пробијају ка западу под заштитом таме
3. Азиланти бирају ово погранично подручје за прелазак јер овде има широких река
4. Европска унија ову пограничну зону сматра једном од великих главобоља
5. Проблеми у погледу безбедности су у брдима прекривеним густом шумом око Зајечара
6. Годинама се овај тајни промет људима одвијао без икаквих препрека
7. Након пријема Мађарске у Европску унију, Србија је постала унутрашња граница Европске уније
8. Европске институције почеле су да троше озбиљна средства за заштиту српских граница
9. Илегални имигранти чекају да погранична полиција провери њихове путне исправе
10. Шумовита брда испресецана тајним стазама налазе се на српској граници са Румунијом ка северу

Тачно	Нетачно
X	

4. Утврдите правилан редослед уломака:

A. Након пријема Мађарске у Европску унију, Србија је постала „спољна граница Европске уније“.

B. Ипак, сада су на помолу неке промене.

C. Промене се коначно дешавају.

D. Годинама се овај тајни промет људима одвијао без икаквих препрека.

1	2	3	4

5. Прочитајте следећи текст и преведите га на бугарски. Покушајте да га препричате својим речима.

Према анализама понашања грађана у великим куповинама агенције ГфК Београд, спроведене у Србији на узорку од 1.000 људи који у својим домаћинствима одлучују о куповини – у такозване велике куповине одлазило је око 52 одсто испитаника, који су у таквим набавкама ипак трошили релативно мало новца. Од овог просека одскаче Београд, што је и разумљиво с обзиром на чињеницу да се највеће трговинске куће и њихови објекти са великом и разноврсном понудом налазе управо у главном граду. С друге стране, региони источне и западне Србије и Шумадије су знатно испод поменутог просека. Овакав резултат, оцењују у ГфК, у високој је корелацији са општим животним стандардом становништва. Поређења ради, истраживање ГфК Хрватска, рађено по сличној методологији као и код нас, показало је да у тој земљи чак 71 одсто испитаника иде у велике набавке.

Биљана Корица Вукајловић, *Велике куповине из плитког џепа* (Кеш, углавном)
2003 Ekonomist Magazin, <http://www.ekonomist.co.yu/magazin/em171/tem/tem2.htm>

Речник

према [prema] според; кџм, срећу; спрямо
анализа [analíza] анализ
понашање [ponášanje] поведење
грађанин, *мн.* **грађани** [grăđanin, grăđani] гражданин
агенција [agěncija] агенција
спроводити, **спроводим** [sprovòditi, spròvodím] провеждам
спровести, **спроведем** [sprovèsti, sprovèdēm] да проведе
спроведен [sprovèden] проведен
узорак, **узорка** [ùzorak, ùzòrka] мостра | (*анкета*) **на узорку** [na ùzòrku] сред представителна извадка
домаћинство [domaćinstvo] домаќинство; (домашно) стопанство
одлучивати, **одлучујем** [odlučívati, odlučujēm] решавам, вземам решење
одлучити, **одлучим** [odlúčiti, òdlūčím] да реша, да взема решење
такозвани [takòzvānī] така нареченија
одлазити, **одлазим** [òdlaziti, òdlazīm] отивам, тръгвам, заминавам
отићи, **отидем**, **одем** [otíci, òtidēm, òdēm] да отида; да изляза, да напусна
одсто [òdstò] на сто, процента
испитаник, **испитаника** [ispitànik, ispitaníka] испитван, којто се јавља на испит;
изследван, на когото му се правят изследвания; анкетиран, учасник в анкета
набавка [nábavka] доставка; снабдяване, осигуряване на продукти
релативно [rèlatívno] относително
новац, **новца** [nòvac, nòvca] пари
просек [pròsek] средно (аритметично)
одскапати, **одскачем** [odskákati, òdskāčēm] отскачам
одскочити, **одскочим** [odksòčiti, òdskočím] да отскоча

разумљиво [razùmljivo] разбираемо, понятно
обзир [òbzīr] оглеждане; оглед; зачитане, внимание | **с обзиром на** (*шта*) [s òbzīrom na]
 с оглед на, (имајки) пред вид
чињеница [čīnjenica] факт
трговински, -а, -о [tʀgovinskī, tʀgovinskā, tʀgovinskō] трговски | **трговинска кућа**
 [tʀgovinskā kùća] верига супермаркети, трговска верига
објекат, објекта [òbjekat, òbjekta] обект
разноврстан, разноврсна, разноврсно [raznòvrstan, raznòvrsna, raznòvrsno]
 разнообразен; разновиден; различен
понуда [pònuda] предложение; оферта
управо [ùrgāvo] имено; точно; тъкмо, току-що; право, направо
главни, главна, главно [glāvnī, glāvnā, glāvnō] главен | **главни град** [glāvnī grād]
 столица
знатно [znātno] значително
поменути, -а, -о [poménutī, poménutā, poménutō] споменат
овакав, оваква, овакво [ovàkav, ovàkva, ovàkvo] такъв
оцењивати, оцењујем [ocenjívati, ocènjujēm] оцелявам, давам оценка
оценити, оценим [océniti, òcēnīm] да оцена, да дам оценка
корелација [korelàsija] корелација, взаимна врска, взаимоврска, взаимна зависимост,
 взаимозависимост
животни, -а, -о [žìvotnī, žìvotnā, žìvotnō] жизнен; житејски | **животни стандард**
 [žìvotnī stāndard] жизнен стандард
становништво [stānōvništvo] население, жители
поређење [poredénje] сравнение
ради [radī] с цел; за
истраживање [istražívānje] иследване; проучване
рађен [rāđen] правен, вършен
сличан [slīčan, slīčna, slīčno] приличаш; подобен, сходен
методологија [metodològija] методологија, методика

ГРАМАТИКА

Промена именица мушког рода које се завршавају на *-ин* и које означавају припадника неке националности или друштвеног слоја, становника неког места и сл.

Именице мушког рода које завршавају на *-ин* означавају припадника неке народности/ националности (*Србин, Бугарин, Турчин*) или друштвеног слоја (*грађанин, сељанин*), становника неког места или предела (*Београђанин, брђанин 'планинец, балканджия'*) или носиоца неког занимања (*аргатин, бакалин*).

Падеж	Једнина	Множина	Једнина	Множина
Ном	Бугарин	Бугари	Турчин	Турци
Ген	Бугарина	Бугара	Турчина	Турака
Дат	Бугарину	Бугарима	Турчину	Турцима
Аку	Бугарина	Бугаре	Турчина	Турке
Вок	Бугарине	Бугари	Турчине	Турци
Инс	Бугарином	Бугарима	Турчином	Турцима
Лок	Бугарину	Бугарима	Турчину	Турцима

Напомена: Од именица које завршавају на *-ин* облици множине се праве додавањем наставка за множину на окрњену основу, која се добија одбацивањем крајњег слога *-ин*.

Промена именица женског рода на *-(с)ка* које означавају географска имена

Ном	Бугарска
Ген	Бугарске
Дат	Бугарској
Аку	Бугарску
Вок	Бугарска
Инс	Бугарском
Лок	Бугарској

Напомена: Географска имена на *-(с)ка* су поименични придеви, тј. именице које су добивене од придева, а мењају се као придеви.